

Историчари знају да се поједини савремени догађаји лакше објашњавају и тумаче ако постоје писани трагови, то јест извори првог реда. Проблем је доступност архивске грађе истраживачима прошлости.

Архивска струка је заснована на научним принципима. Архивирање документарне грађе је регулисано законима и прописима. И ту није ништа спорно. Спорно је када неко одлучи да грађу не предаје архивама. И доступност архивске грађе је регулисана законом. Додуше, има и изузетака. А то је, у првом реду, добра воља директора архива.

Морам да признам да, у свом истраживању у архивима дужем од две деценије, никада нисам био привилегован. На моју сугестију вршиоцу дужности директору једног архива у Београду да би ми, школовани историчари и професори Универзитета, требало да будемо у нешто повољнијем положају у односу на, тако да кажем, просте заљубљенике у прошлост, одговорио ми је да су сви истраживачи једнаки јер је пропис за све исти! Касније сам дознао да то и није тачно! Значи да се радило о његовој доброј вољи!

Познато ми је да је један својевремено високи функционер Управе државне безбедности, иначе задужен за Српску православну цркву, дао једном свом пријатељу неколико хиљада копија докумената насталих у време његове службе. А тај човек (није ми дозволио да му јавно помињем име и презиме), веома вредан сакупљач књига и докумената, дао ми је пре десетак година копију досијеа патријарха Гаврила Дожића, око 380 страница докумената насталих у периоду од 1938. до 1950. године. Да је оригинал тог досијеа постојао у Управи државне безбедности, односно Безбедоносно-информативној агенцији, чуо сам недавно од једног високог радника те службе. Још увек је немогуће проверити да ли је којим случајем предат Архиву Србије.

О доброј вољи чувара архивске грађе

Пише: Вељко Ђурић Мишина
петак, 16 октобар 2009 23:00

Пре више од десет година, у време истраживања у београдским архивима за „Летопис Српске православне цркве 1946–1958. године – Време патријарха Гаврила Дожића (1946-1950) и патријарха Викентија Проданова (1950-1958)“, пронашао сам документ из 1958. године о примопредаји осам кутија архивске грађе између Савезне комисије за верска питања и Министарства унутрашњих послова. У документу је таксативно наведено шта која кутија садржи. Радило се о документима насталим у српској Патријаршији у периоду 1918-1941. Сматрам да је ова грађа од прворазредног значаја за новију историју Цркве јер ће помоћи у разјашњењу веома битних збивања у вези са животом Цркве, о седницама Сабора, Синода, Патријаршијског управног одбора и других органа.

О овој архивској грађи разговарао сам са неколико владика и предлагао да се тражи од државних органа да се врати Патријаршији. Знам поуздано да владике нису ништа предузели за повраћај те документације.

Обраћао сам се начелницима Службе државне безбедности и Ресора државне безбедности и тражио прилику да прегледам грађу. Од четворице начелника одговорио ми је само Горан Петровић наводећи да се нису стекли законски услови.

И ту је круг затворен.

Остаје питање какви законски услови треба да постоје да би историчари прегледали архивску грађу. Постоји просто решење: архивску грађу треба вратити ономе коме и припада!

Непознато је како је та архивска грађа узета из Патријаршије. Постоји више претпоставки како се и када то десило. Мени се чини да је највероватније било овако: архивску грађу су октобра 1944. из Патријаршије узели партизански обавештајни официри. Касније су ту документацију користили за своје потребе, између осталог, у политици према религији и Цркви, у стварању досијеа појединих архијереја и тако даље.